

Bibliografie české beletrie a literární vědy

Úkolem bibliografie literární vědy je podat v úplnosti spolehlivé bibliografické údaje všeho druhu z oblasti krásné literatury a literární vědy, a to ze všech hledisek plynoucích z nejrůznějších potřeb literární vědy. Vycházejíc z toho, ukládá česká literární věda v nejširším slova smyslu své bibliografii dva prvořadě konkrétní úkoly: pořídit soupis české beletrie (původní i přeložené) a soupis prací literárněvědných (rovněž původních i přeložených), a to jak publikací knižních, tak časopiseckých.

Rozsah bibliografie české literatury beletristické i literárněvědné (tedy materiál bohemistický, slavistický, romanistický, germanistický, orientalistický, klasické filologie apod.) zahrne tedy na jedné straně všechny beletristické práce (původní české i přeložené - od románu po povídku, reportáž, básně, epigram atd.), ať jejich autorem je kdokoli - osobnost literární či neliterární, česká či cizí; zároveň zahrne všechny literárněvědné práce (vlastně všechny práce zabývající se literaturou, a to opět původní české i přeložené do češtiny - od monografie a studie po referát, glosu, poznámku atd.), ať je jejich autorem osobnost literární či neliterární a ať se týkají literatury české či kterékoli cizí. Na druhé straně pojme však bibliografie takto chápaná i "neliterární" práce například novinářské, filosofické, uměleckohistorické, obecně historické, politické apod., pokud jsou jejich autory výrazné literární osobnosti. Prakticky to znamená, že například vedle Vančurovy a Nezvalovy beletrie a jejich prací týkajících se literatury je třeba zachytit i jejich referáty vytvarné, popřípadě hudební atd.; z prací například Ladových stačí zachytit jen beletrii, z Jiránkových jen literární referáty atd.; zachytíme tedy všechny práce Šal-

dovy, Neumannovy, Fučíkovy apod., ať se týkají čehokoliv, zatímco například z prací politiků, historiků, přírodovědců, malířů, hudebníků apod. jen ty, které se týkají literatury nebo jsou beletristické.

Bibliografii takto široce chápanou - dále budeme používat termínu generální literárněvědná bibliografie - může ovšem k reálnému cíli dovést jen kolektiv pracovníků; dnes to je úkol jednak bibliografického oddělení Ústavu pro českou literaturu ČSAV, pokud jde o retrospektivní bibliografii časopiseckých prací (z let 1774-1945) a roční soupisy literárněvědné (Česká literární věda - svazky za léta 1961-1965 - ve spolupráci s Bibliografickým střediskem společenských věd Státní knihovny ČSSR), jednak Národní knihovny, pokud jde o současnou bibliografii prací knižních (Bibliografický katalog ČSSR, české knihy) i časopiseckých (Bibliografický katalog ČSSR, Články v českých časopisech) a pokud jde o retrospektivní bibliografii knižních prací z 19. století, která má vyplnit mezeru mezi Knihopisem českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století, započatým Zdeňkem Tobolkou a dokončovaným Františkem Horákem a Soupisem československé literatury za léta 1901-1925 Karla Nosovského a Viléma Pražáka (všechny tyto podniky kromě práce Ústavu pro českou literaturu ČSAV jsou bibliografiemi obecnými). Další možnosti, hlavně na poli současné bibliografie literární vědy, má nově založené Bibliografické středisko společenských věd Státní knihovny ČSSR (od roku 1961), sledující mimo jiné i současnou zahraniční teoretickou literaturu a zahraniční bohemika (časopis Novinky literatury - Společenské vědy, řada VI, (původně III)).

Je jistě správné, že všechny tyto celostátní úkoly byly ře-

šeny víceméně maximalisticky, pokud jde jak o rozsah bibliografie, tak i o její kvantitu - nemluvíme-li zatím o kvalitě práce, procházející různými vývojovými obtížemi, jejichž stopy nese. Výhoda je především v tom, že každá další speciální bibliografie může se při kontrole úplnosti příslušného materiálu opřít o skutečně široký základ a řešit daleko odpovědněji a přesněji i otázku výběrovosti, než kdyby měla spoléhat jen sama na sebe.

Také řešení protikladu mezi generální literárněvědnou bibliografií, která je, pokud jde o časopisecký materiál, úkolem Ústavu pro českou literaturu ČSAV, a monotematickými literárněvědnými bibliografiemi, ať personálními, ať určitého období nebo speciálního námětu, bude schůdnější. Ani zde není totiž vztah mezi oběma oblastmi prostým vztahem celku k částem: dokonale zpracované monotematické bibliografie nevzniknou pouhou explatací sebedokonalejší bibliografie generální - ta bude pouze východiskem, s nímž ovšem každá dílčí bibliografie musí počítat. Sestavovatel takové bibliografie si totiž musí klást řadu otázek, které nemohou stát ve středu pozornosti bibliografie generální nebo aspoň nejsou pro ni zvlášť naléhavé. Z předních je například otázka pseudonymů, šifer a anonymních prací jednotlivých autorů, jeden z nejnaléhavějších a nejnáročnějších úkolů personální bibliografie a právě jen z jejího hlediska i nejlépe a nejspolehlivěji řešitelný. Počítá-li generální literárněvědná bibliografie ovšem také mezi své zvláštní úkoly i sestavení slovníku šifer a pseudonymů, je tento její úkol takřka nemožný bez předběžné pomoci základních bibliografií personálních, které musí nutně tuto svou dílčí otázku pro své autory řádně vyřešit. Jindy se účinný vzájemný vztah mezi generální literárněvědnou bibliografií (někdy dokonce i obecnou bibliografií vůbec) a mo-

notematickou bibliografií projeví při zpracování soupisu prací o určitém autorovi; rozsah excerptce by tu byl nepoměrně širší než při zpracování soupisu díla téhož autora (autor sám psal totiž do poměrně omezeného okruhu časopisů a v časovém úseku vymezeném trváním jeho činnosti, kdežto oblast, v níž se vyskytují práce o něm, je mnohem širší a stále se rozšiřuje do současnosti i po autorově smrti); uvítá proto monotematická bibliografie každé upozornění na odlehlé časopisy, často zcela vzdáleného oboru, zpracované bibliografií širšího zaměření. Přitom je důležité, že oba druhy bibliografií vznikají současně, protože jen tak se mohou vzájemně plodně doplňovat a ovlivňovat, takže vyšší dosažené stadium jednoho druhu pomůže druhému.

Vedle těchto velkých kolektivních úkolů může ovšem jedinec pomoci zpracovat pouze práce dílčí, rozsahu tedy menšího, ale vždy předem přesně vymezeného, jako jsou soupisy díla některé významné literární osobnosti nebo soupisy literatury o takové osobnosti, nebo bibliografie kratšího období nebo úzkého tématu. Tu vždy bude účelné, bude-li vycházet každá bibliografická práce ve svém prvním stupni zpracování, v popisu bibliografických jednotek, z týchž technických zásad, byť si třeba další stupeň zpracování, redakční, vynutí, jak již řečeno, i značné změny a úpravy v podobě jednotlivých záznamů. V podstatě tu půjde vždy o techniku bibliografického záznamu, to je popisu bibliografické jednotky; tomu věnujme další pozornost.

Technika bibliografického záznamu